

Basındaki Kitap Eklerinin Okuyucuya Etkisi

Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN

Türkiye’de kitap okuma oranının Avrupa ülkeleriyle Japonya gibi çağdaş ülkelere nazaran bir hayli geride kaldığı konusunda sürekli şikâyetler edilmektedir. Kitap sevgisinin ilk sınıflardan başlayarak üniversite öğrenciliğinin bitişine kadar geçirilen uzun sürede çocuklarımıza verilemediği, bunun tam tersine çocukların kitaplardan soğutulduğuna dair düşünceler de çeşitli toplantılarda hep dile getirilmiştir ve günümüzde de getirilmektedir... Türk dilinin en güzel örneklerini Türkçe ve Kompozisyon derslerinde görmesine rağmen öğrencilerin ana dildeki ifade düzeylerinin, hatta bilgi yoğunluklarının ne kadar kötü olduğu, en basit bir bilgi yoklamasında veya yarışmasında ortaya çıkmakta, tartışılan bu konuda hiçbir çözüm yolu gösterilememektedir. Bu gerçekten öğretmenler için de, öğrenciler için de sıkıntılı bir durumdur. Kimi seçilen metinlerin öğrencinin ilgisini ve sevgisini çekemediğini, kimi giderek yaygınlaşan test sınavlarıyla şablon ve kısıtlı bilgilerin Türkçe ifade yeteneğini körleştirdiğini, kimi de her şeyden önce öğretmenlerin ana dildeki bilgi, ilgi ve sevgilerini geliştirmesi gerektiğini, en sonunda da kimileri kitap satış fiyatlarının yüksek olduğunu, bir ölçüde kolay ulaşılamayacak durumda bulunduğunu ileri sürerler. Hatta Millî Eğitim şuralarında, toplantılarında birtakım kararlar da alınır. Ancak ne Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu, ne üniversiteler, ne de diğer ilgili özel, resmî kuruluşlar yapılan bütün eleştirilere rağmen, başarı sayılabilecek bir sonuca ulaşabilmişlerdir. Bu başarısızlık sadece günümüzün sorunu da değildir ve uzun yıllardan beri sürüp gelmektedir. Söz gelimi, bundan seksen yıl kadar önceki bir gazete sütununda aynı şikâyet M. Nermi imzasıyla dile getirilmekte ve şöyle denilmektedir:

“Mekteplerimizde Türkçe Dersleri:

Gazetelerimiz büyük salahiyetli bir zatın sözlerini neşrediyor: ‘Liselerimizdeki gençler, istenildiği gibi, Türkçe öğrenemiyorlarmış. Bunun sebepleri araştırılacakmış. Geçen zamanlarda Ankara’da toplanan muallimler kongresinin verdiği kararlardan da istifade edilecekmiş.’

Maarif Vekilliğinin öz dilimize verdiği ehemmiyeti, yürekten takdir ederiz. Ana dilimizin mektep hayatında birinci derecede rolü olmalıdır. Ana dilinin inceliğini ka-

vrayamayan bir genç; mektep hayatından ayrıldığı vakit, edindiği bilgi ne olursa olsun, çok imrenilmeyecek bir vaziyettir. Liseyi bitirmiş bir gencin, bu bir zarurettir, ana dilini iyi bilmesi mutlaka lazımdır. Çünkü ana dili yalnız bir anlaşma vasıtası değil, aynı zamanda yurdun canlı kültürü demektir.

Türkçe dersi öteden beri Türk mektebinin en ciddi dertlerinden birini teşkil eder. Ana dilimizin mekteplerde iyi öğrenilmemesini yalnız derslerin azlığı ile izah etmek, öyle zannediyoruz ki o kadar doğru değildir. Çünkü mektep baştan başa Türk mektebidir.

Bütün kitaplar, bütün dersler Türkçedir. Böyle bir mektepten Türkçesi zayıf gençler yetişerek çıkarsa buna yalnız hayret edilebilir.” (Cumhuriyet gazetesi, 25 Kanunuevvel 1930 perşembe, s. 2).

Yazar böyle söylüyor ama günümüzdeki duruma bakınca ne görüyoruz? Türk dilinin güzel hatta mükemmel kullanıldığına tanık olma isteğimiz, üniversitelerin ilk sınıflarında mecbur edilen Türk dili öğreniminde bile başarısızlığa uğrayan yüzlerce, binlerce öğrenci... Hangi bölümden mezun olurlarsa olsunlar, herhangi bir işe başvururken doğru dürüst bir Türkçe kullanamayan, derli toplu bir dilekçe bile yazamayan binlerce kişi... Hele bu dilekçeyi bir de el yazısıyla yazması istenmişse, o yazının çirkinliği, harflerdeki tutarsızlıklar ve üstüne üstlük bir de anlatımın bozukluğu ve kopukluğu ...

Kaligrafiye bakarak o el yazısının bir Almanca mı, bir Amerikalıya mı ait olduğunu kolayca çıkarabilirsiniz. Almanya'nın bir şehrinde öğretilen harf biçimleri, yüzlerce km ötedeki başka bir öğrencinin el yazısından pek farklı değildir. Yazı derslerinde öğrenilen harflerin yazılma biçimleri hep aynıdır. Hangi harfin nasıl başlayacağı, nasıl devam ettirileceği daha ilk sınıflarda kesin ve taviz vermez bir tutumla öğretilir. Pekâlâ, bizdeki durum nedir? Bırakın öğrencileri, şu anda görevli öğretmenlerimizin el yazılarını bir araya getirsek, hangi birinde tutarlılık ve düzeni görürsünüz? Hatta bazılarının bitişik el yazısı yerine sadece ayrı ayrı küçük harflerle yazmasına ne buyrulur?

Öğrencinin son teknolojik gelişmelere ilgi duyup bilgisayarı sürekli el altında bulundurması, gereken bilgiler için Genel Ağ sayfalarını kes yapıştır yöntemiyle hazırlık yapması, onu yazının doğru, iyi ve güzel olmasından uzaklaştırıyor. Yazma işi tam bir soğuk harp içinde geçiyor. Yazıya emek vermeyen bir öğrencinin dolayısıyla Genel Ağ sayfaları hazır önünde dururken kitap sayfalarını karıştırmasını, oralardan notlar çıkarmasını bekleyemezsiniz. Böylece Türkçe kısıtlı bir bilgi dairesi içinde sevimsiz duruma düşebilir; kitaplardan çabucak soğutulan kişi, artık bir daha kitap alıp okuma zahmetine de girmek istemez.

Türkçeden soğuyan, yazı yazmak istemeyen, test çözenin kolaycılığına kaçan öğrenci, artık eline kitap alıp, sayfa sayfa okuyup düşünmeye zaman ayırmak istemeyecektir. Bunu engelleyebilmek ve okuma oranını artırabilmek için kitapların okuyuculara ucuz, kolay ve düzenli bir biçimde ulaştırılması gerekmektedir.

Bu işi en iyi sağlayacak olan basın bir bölümüdür. Ayrıca düzenlenen kitap fuarları buna yardımcı olmaktadır. Hemen hemen bütün büyük kentlerde belirli sürelerde düzenlenen fuarlar, kitaplara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bazı şairlerin ve yazarların eserlerini imzalayarak okurlarla iletişim kurması bu etkinliğin başka bir güzel sonucudur. Bazı özel günlerde bir hayli indirimli olarak satılan kitaplar için uzun kuyruklarda dakikalarca sıra beklendiği de görülmektedir.

İkinci önemli faaliyet alanı, günlük gazetelerin ek olarak hazırladıkları özel kitap ekleridir. Basınımız bu yolla kitapları tanıtmakta, yazarlar ve şairler hakkında bilgi vermekte, eleştiriler yapmakta ve satışlara da aracılık etmektedir. Gazetelerimizden *Akşam*, *Aydınlık*, *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Radikal*, *Sabah*, *Star*, *Vatan*, *Yeni Şafak*, *Zaman* verdikleri kitap ekleriyle bu yolda da hizmet etmekte, geniş bir okuyucu kitlesini haberdar etmektedirler. Bu eklerde tanıtımı yapılan kitapların önemli bir bölümü yabancı dillerde yazılıp Türkçeye çevrilen eserlerdir. Ayrıca hemen her sayfada kitapların reklamları yapılmakta, yayınevi duyuruları yer almaktadır. Bu kitap ekleri zaman zaman yazarlarımızın, şairlerimizin, eleştirmenlerimizin röportajlarını veya bir eserle ilgili görüş ve düşüncelerini

de okuyucuya ulaştırmaktadır. Böylece bir tür ‘Türk edebiyat tarihi’ne katkı sağlamaktadırlar.

Bu konuda daha açık bir bilgi verebilmek amacıyla Aralık 2012 ile Ocak 2013 aylarına ait kitap eklerinden ulaşabildiklerimi ‘ayrı ayrı taradım. Haftalık kitap eki yayınlarından *Radikal*, *Cumhuriyet* ve *Aydınlık* ile aylık olarak takip edebildiğim diğer gazetelerin birer nüshalarında çok farklı bir tablo ortaya çıktı. Bunu kısa sayılarla şöylece vermek isterim.

Aralık 2012 ayından üç *Cumhuriyet* ekinde toplam 19 yerli, 16 yabancı eserin geniş tanıtımı yapılmıştır. *Aydınlık* ekinde iki sayıda 21 yerli, 11 yabancı eserin dışında Özcan Doğan ile bir röportaj ve 41 kısa tanıtma yazısı çıkmıştır. *Milliyet*’inde ise yayıncı Haluk Derince ile Cem Mumcu röportajlarının yanı sıra yedi yerli, dokuz yabancı eser tanıtılmıştır. *Akşam*’ın ekinde de 6 yerli, 9 yabancı, 5 kısa tanıtma yazısı vardır. *Sabah* her iki dal için sekizer yayına yer vermiştir. *Vatan*’ın aylık ekinde yerli 6, yabancı 10 tanıtmanın yanı sıra röportajlar dikkatimizi çekmektedir. Martı Yayınları Genel Müdürü Atif Ermiş, Özlem Kumrular, Reha Çamuroğlu ve Rıza Kıraç röportajlarından başka Selim İleri’nin Türkan Şoray ile yaptığı konuşma ilginçtir. *Star* ekinde ise 15 yerli, 19 yabancı eser tanıtılmış olup ayrıca 6 kısa tanıtma yazısı vardır. Bir de Barış Cem Kaya ile yapılan röportaj yer almaktadır.

Ocak 2013 ayındaki kitap eklerini de şöylece göstermek mümkündür. Aylık olanlardan *Vatan*’da 7 yerli, 10 yabancı eserin tanıtılmasının dışında 8 kısa tanıtma vardır ve ayrıca Murat Mentеш röportajı okunmaktadır. Yine aylık olan *Sabah* ekinde 13 yerli, 8 yabancı eser tanıtılmıştır. Aylık olarak verilen *Yeni Şafak* ekinde 8 yerli, 4 yabancı eserin tanıtılması yapılmış, ayrıca Basın Yayın Birliği Başkanı Münir Üstün ile bir röportaj yayımlanmıştır. Haftalık olarak verilen eklerden biri *Aydınlık* gazetesine aittir. Burada dört sayıda toplam olarak 27 yerli, 23 yabancı eser tanıtılmıştır. Ayrıca Prof. Dr. Zafer Toprak (4.1.2013), Metin Kaçan ve Enis Batur (11.1.2013), Doç. Dr. Kerem Cankoçak, Rıza Zelyut ve Prof. Dr. Salih Özbaran (18.1.2013) röportajları dikkati çekmektedir. Bunların dışında 75 kısa tanıtma yazısı yayımlanmıştır. Haftalık ek veren *Cumhuriyet* gazetesinin eklerinde de toplu olarak 25 yerli, 13 yabancı eserin tanıtımı yapılmıştır. Bu eklerde Kerem Işık ve Dr. Tülay Güzeler (3.1.2013), Nurer Uğurlu ve Behiç Ak ile Onur Bilge Kula (10.1.2013), Necati Tosuner ile Hasan Varol (17.1.2013), Tuğrul Tanyol (24.1.2013) röportajları yer almaktadır. Bunların dışında 107 kısa tanıtma bulunmaktadır.

Bütün bu veriler basınının büyük bir gayretle kitap okumayı teşvik etmek için çaba harcadığını göstermektedir. Ancak gazete tiraj sayısının bir türlü beş milyonun üzerine çıkamaması bu kitap eklerinin kaç okuyucu tarafından dikkatle gözden geçirildiğini ve kaç okuyucunun bu eklerden yararlanarak kitap

satın alma düşüncesine kapıldığını bilemiyoruz. Bununla ilgili elimizde herhangi bir veri yok. Gazetelerimiz de herhangi bir araştırma-soruşturma yapmış değil... Belki ileride Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde veya İletişim Fakültelerinde bu konu bir lisans veya yüksek lisans tezi olarak işlenebilirse, ancak o zaman bu eklerin kitap okuma oranında ne kadar etkili olduklarına dair bir fikir edinebiliriz.

Yukarıda belirttiğim belirsizliği bir parça aydınlığa çıkarabilecek başka veriler var elimizde... Kültür ve Turizm Bakanlığının verilerine göre 2012 yılında 42.337 ana başlık altında kitap yayımlanmıştır. Bunlar için yayıncıların aldığı bandrol sayısı yaklaşık 293 bindir. Toplam 480 bin kitabın üretildiği belirtiliyor. Türkiye'nin nüfusu 74 milyon olarak verince kişi başına yaklaşık 6, 4 adet kitap düşmüş oluyor. Bu oran 2011 yılında ise 6, 8 idi. 2007-2012 yılları arasındaki verilere baktığımızda giderek azalan ve süreklilik gösteren bir azalma söz konusu...

Konuya araştırmacı gözüyle yaklaşan Metin Celal'e göre, ekonomik durgunluk başta gelen sebeplerden biri. Ayrıca bu sıkıntı yüzünden artık kitabın bir lüks olarak görülmesi, aile ekonomilerinin küçük de olsa sarsılması sonunda ilk vazgeçilen iş, kitap satın alma oluyor. Ayrıca giderek artan e-kitap satışları da basılı kitap satışlarını olumsuz yönde etkilememiş. 2011 yılında e-kitap satışı 1.314 iken 2012'de bu sayı 2.928'e yükselmiştir. Yayıncılık sektörü içinde e-kitabın payının sadece binde üç olması dikkat çekicidir. Hemen herkesin evinde veya elinde bilgisayar vb. teknik araçlar bulunurken e-kitap satışlarının böylesine düşük olması, kitap okuma sorununun çözülemediğini de göstermektedir. Yayıncılık sektöründeki genel panoramaya baktığımızda bu oranın ABD'de %6,2; İngiltere'de %6, Fransa'da %1.8, Hollanda'da %1.2 ve Almanya'da ise %1 sayıları verildiğine göre, bizdeki e-kitap satışlarının bir hayli düşük olduğu açıkça görülmektedir. Buradaki başka bir engel de şu olabilir. Basılı kitaptaki KDV oranı %8 iken, e-kitapta %18 olarak belirlenen vergi oranını anlamak mümkün değildir. Bu konuda geniş bilgi Metin Celal'in *Cumhuriyet Kitap* ekinin 17 Ocak 2013 perşembe günü nüshasında verilmektedir. Gelecek günlerin favorisi bilgisayar sayesinde ve özellikle de Fatih projesi ile hem basılı kitap hem de e-kitap okuma alışkanlıklarının, buna bağlı olarak da kitap satışlarının daha fazla olacağını düşünebiliriz.

Kitap okuma oranlarının artırılabilmesi için çaba harcayan gazetelerimizin geçen yıllarda yaptıkları promosyonlar ile kupon toplatarak verdikleri kitapları da göz önünde tutarsak, basın yayın organlarının kitap okutma yolunda olumlu adımlar attıklarını söyleyebiliriz. Ayrıca yayınevlerinin indirimli kitap satış günleri düzenlemelerinin kitapların satın alınıp okunmaları yolunda güzel bir çaba olduğunu da kabul edelim. Böylece Türkçe dersleri de daha zevk veren dersler arasına girer, öğrencilerimiz ve yetişkinlerimiz de ana dillerini daha iyi yazıp ifade edebilirler.